

управління, професійна підготовка: [навч.-метод. посібн.] / за ред. Г. С. Данилова. – К. : ІЗМН, 1997. 3. Prosser J. School culture / J. Prosser. – London: Paul Chaptan Publishing. – 1999. 4. Taylor F. The principles of Scientific Management/ F. Taylor. – N.Y., 1911.

УДК 378.091.12.011.3'051:81'243

Людмила Петько

ІНШОМОВНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Петько Л. В. Іншомовна освіта в контексті формування нового вчителя в умовах університетської підготовки.

Автор статті розкриває сучасні підходи до розуміння та розгортання іншомовної освіти майбутніх педагогів в умовах університетської підготовки. Обґрунтовується необхідність формування нового педагога, сучасної полілінгвальної особистості у процесі навчання іноземних мов за професійним спрямуванням студентів ВНЗ.

Ключові слова: професійна педагогіка, іншомовна освіта, майбутні вчителі, іноземні мови за професійним спрямуванням, університет.

Петько Л. В. Иноязычное образование в контексте формирования нового учителя в условиях университетской подготовки.

Автор статьи раскрывает современные подходы к пониманию и развёртыванию иноязычного образования в условиях университетской подготовки будущих педагогов. Обосновывается необходимость формирования нового педагога, современной полилингвальной личности в процессе обучения иностранным языкам профессиональной направленности студентов ВНЗ.

Ключевые слова: профессиональная педагогика, иноязычное образование, будущие учителя, иностранные языки профессиональной направленности, университет.

Pet'ko L. V. University foreign language education in the context of the formation of a new teacher.

The author examines the modern approaches to the understanding and developing of foreign language education of future teachers in the university training.

The article describes necessity of forming of a new teacher, who will be a modern personality, in the process of foreign language teaching in professional way of the students of higher educational establishments.

Key words: professional pedagogy, university foreign language education, future teachers, foreign language in professional way.

У глобальних умовах формується новітня педагогічна парадигма сучасної освіти, яка, з одного боку, характеризується складністю, суперечливістю, незбалансованістю, наявністю різновекторних підходів, а з іншого – дозволяє раціоналізувати дії залучених до неї учасників, зумовлює виникнення нової системи зв'язків між суб'єктами, гарантує динамічні конкурентні переваги, що окреслено в Педагогічній Конституції Європи (2013) [1]. Нині сучасна педагогічна парадигма освіти припускає можливість коригування її форм та змісту. Саме тому особливо важливим є визначення місця і ролі окремих її ланок, з-поміж яких однією з головних є іншомовна освіта.

Сучасні проблеми глобалізаційних перспектив, що спричиняють політичні, соціальні та культурно-цивілізаційні наслідки, зумовили зміну соціального замовлення щодо освіти й орієнтують вищу педагогічну освіту на розв'язання пріоритетних завдань,

зорієнтованих на підготовку молодого покоління, здатного успішно функціонувати в полікультурному і мультилінгвальному світі. Розв'язання означеного питання можливе за умови підготовки полікультурної й полілінгвальної особистості педагога-професіонала, майстра своєї справи, менеджера-освітянина.

Вплив глобалізаційних процесів на світову економіку, складність соціально-економічних умов життєдіяльності в Україні, інформатизація суспільства, зростаючий попит на людський капітал (мисляча, продуктивна, творча, самодостатня особистість) потребують формування повноцінного, мобільного на ринку праці, інноваційного вчителя. Ці реалії зумовлюють майбутніх педагогів володіти іноземними мовами (англійською, німецькою, французькою та ін.) за професійним спрямуванням, орієнтуватися в полікультурному середовищі, яким виклики сьогодення відводять визначальну роль. Знання іноземних мов набуває статусу соціально-економічного, культурного і політичного засобу порозуміння між різними представниками світової спільноти в різноманітних сферах життєдіяльності.

Актуальність окресленої проблеми доводиться низкою державних документів, у яких окреслено завдання щодо перегляду структури і змісту іншомовної освіти, розширення функцій іноземних мов і оновлення завдань володіння ними в сучасному суспільстві, зокрема: законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Педагогічною Конституцією Європи (2013), Концепцією гуманітарного розвитку України до 2020 р. (проект), Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 (2012), Концепцією розвитку неперервної педагогічної освіти (проект), рекомендаціями III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти та Форумом міністрів європейських країн «Європейська школа XXI століття: Київські ініціативи» (2012), Примірним положенням про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України (наказ МОН України № 635 від 29.05.2013), Указом Президента України № 161/2010 «Про Концепцію державної мовної політики» [2], Концепцією мовної освіти в Україні, Концепцією організації підготовки магістрів в Україні (2010).

При цьому іншомовна освіта студентів вищих навчальних закладах розглядається на державному рівні як визначальний аспект соціально-гуманітарної політики, де результатом навчання іноземних мов визначається особистісна багатомовність, яка передбачає усвідомлене розмежування мовних систем і відносно вільний перехід з однієї мови на іншу залежно від зміни ситуації та життєвих потреб (що зумовлено як світовими, так і євроінтеграційними процесами).

Необхідність володіння іноземними мовами представлено в переліку Європейської системи компетентностей, яка ґрунтується на здатності особистості розуміти і висловлювати думки, почуття, факти усно й письмово у відповідних соціальних контекстах згідно з бажаннями та потребами людини.

Метою статті є окреслення ролі іншомовної освіти у професійній підготовці випускника вищої школи.

У витоків концепції мовної особистості стояли Аристотель, В. фон Гумбольдт, Ф. де Соссюр, В. Виноградов, О. Потебня, В. Сухомлинський, питання аналізу й оцінки становлення мовної особистості в історії розвитку європейського соціокультурного освітнього простору знайшло своє відображення у працях В. Махінова [3]. Нині, коли система мовної політики спрямована на перегляд і вдосконалення стратегій навчання іноземних мов на всіх освітніх рівнях, яка базується на культурологічному, комунікативно-діяльнісному, функціональному підходах, головною метою визначається формування і розвиток особистості людини.

Вплив глобалізаційних процесів на розвиток вищої педагогічної освіти висвітлено у працях В. Андрущенка, А. Вербицького, М. Вікуліної, Б. Гершунського,

В. Гончарова, Л. Губерського, Н. Дем'яненко, В. Кременя, Г. Онкович, М. Резніченко, А. Сбруєвої, С. Кримського, В. Євтуха, М. Михальченка, М. Вугат, (етно- і полікультурний діалог), О. Скубашевської (інноваційний розвиток освіти в умовах інформаційного суспільства), Т. Скубашевської (сучасні мовні стратегії в соціально-філософській площині), американських науковців Д. Голлнік та Ф. Чінн (полікультурна освіта), формування мовної освітньої політики університету як чинника забезпечення якості професійної освіти досліджувала М. Дружиніна.

Функціональні можливості іноземних мов в аспекті гуманізації освіти розглядалися М. Булигіною, Є. Верещагіним, Н. Ігнатенко, В. Костомаровим, Б. Лапидус, М. Ляховицьким, С. Ніколаєвою, Р. Мін'яр-Белоручевою, Ю. Пассовим.

Психолого-педагогічні засади організації іншомовної освіти в Україні висвітлено у наукових доробках Н. Бориско, Н. Борисової, Н. Гез, І. Зимньої, І. Кукулєнко-Лук'янець, М. Кучми, О. Леонтьєва, Л. Москалюк, Г. Рогової, К. Слесик; ґрунтовно досліджувалася іншомовна професійна комунікативна компетентність студентів немовних спеціальностей у вищій школі (А. Андрієнко, Е. Бібікова, Н. Ізорія, А. Насіханова, Г. Пендюхова, О. Тарнопольський, В. Тенішева).

Вивченню проблеми користування іноземною мовою з професійною метою присвячені роботи А. Андрієнко, Е. Бібікової, О. Варнікової, Н. Євдокімової, Н. Ізорія, Г. Краснощокової, І. Левенчук, А. Мельник (професійно-пізнавальна спрямованість), А. Насіханової, Г. Пендюхової, Н. Попової, О. Тарнопольського, В. Тенішевої, Г. Турчинової (формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей), а також Ian MacKenzie, Hymes Dell H., Klapp-Potthoffa, Martin Parrot, Ruth Wajnруб.

Низку досліджень присвячено розгляду лінгводидактики та окремих напрямків методики навчання іноземних мов в умовах вищої школи: Н. Алмазова, (міжкультурна компетентність), І. Бім, В. Борщовецька, Н. Гальскова, Л. Мілованова, Л. Морська, Н. Муліна, Є. Полат, В. Титова (модульно-проектна методика), Г. Скуратівська, Г. Устименко, І. Халсева (концепція двомовної особистості), Л. Чітао (дидактичний контроль), О. Шапов (когнітивний підхід), С. Шевченко, Т. Яхнюк, L. Bloomfield, T. Cooke, A. Holliday, E. Johnson, W. Littlewood, D. Nunan та ін.

Окремо можна назвати низку дисертаційних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених різноплановому аналізу професійної підготовки майбутніх менеджерів у ВНЗ у процесі вивчення іноземної мови (Ю. Авсюкевич, М. Друзь, Г. Копил, О. Літківа, Л. Личко, Н. Логутіна, Л. Онучак, О. Шмирова), Т. Колбіна обґрунтувала теоретико-методологічні та технологічні засади формування міжкультурної комунікації студентів вищих навчальних закладів економічного профілю у процесі вивчення іноземної мови.

Соціокультурний підхід до навчання іноземної мови вивчали Л. Біркун, О. Бирюк, В. Біблер, Р. Гришкова, Ю. Ємельянов, Н. Ішханян, Ю. Пассов, В. Сафонова, П. Сисоєв, В. Фурманова, С. Тер-Мінасова, Л. Калініна, І. Самойлокевич, Н. Скларенко, Г. Томахін, Ch. Kramsh, G. Zarate.

Вагомим внеском у визначенні ролі іншомовної освіти в підготовці майбутнього вчителя в умовах вищої школи є погляди й ідеї М. Ветчинової (історичний дискурс), Г. Васяновича (педагог і його полікультурна освіта), Б. Ігошева (підготовка професійно мобільних кадрів в педуніверситеті), С. Хазової (конкурентоспроможність особистості в системі освіти), К. Гранта та К. Слітер (дослідження в галузі мультикультурної освіти). Л. Білоус, Л. Петько (реалізація національного компоненту навчальної дисципліни «іноземна мова» через українознавчий зміст [4]).

Аналіз наукових джерел засвідчує, що проблеми впровадження іншомовної освіти у навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів в умовах університетської підготовки частково висвітлено в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Грунтовний аналіз наукових праць і емпіричних матеріалів дозволяє констатувати відсутність системного теоретико-методичного й організаційно-методичних питань забезпечення реалізації іншомовної освіти майбутнього педагога. Незважаючи на розроблені теоретичні передумови та практичний досвід щодо розгляду іншомовної освіти студентів в умовах університетської підготовки, системно вона не досліджувалася.

Аналіз науково-теоретичних та організаційно-педагогічних передумов залучення іншомовної освіти до становлення та розвитку майбутнього вчителя свідчить про співіснування загальних уявлень про неї поряд із вузькоспеціалізованими і фрагментарними науковими пошуками, про неоднозначність розуміння дослідниками і практиками цієї проблеми. Залишаються недостатньо дослідженими питання, пов'язані з побудовою цілісного процесу формування системи іншомовної освіти, обґрунтування його основних теоретико-організаційних засад, методичних аспектів та педагогічних умов реалізації. Відсутня науково обґрунтована і практично апробована система іншомовної освіти вчителя, що позначається на якості його професійної підготовки.

При цьому педагогічний досвід показує, що навчально-виховний процес у вищому педагогічному навчальному закладі сьогодні має вже чимало можливостей для розв'язання означених проблем, але ці можливості використовуються ще не на повну потужність, *про що свідчить низка суперечностей між:*

- глобальною світовою конкуренцією народів і культур та місцем вчителя в соціальному, політичному, культурному житті українського суспільства;

- визнанням глобалізаційних перспектив і недооцінкою іншомовної освіти майбутніми педагогами;

- потребами сучасної Європи в підготовці нового вчителя, здатного до формування загальнолюдських цінностей та поєднання їх із цінностями національними;

- тенденціями поглиблення взаємодії і співпраці народів європейського та світового простору та узгодження цінностей і виховання нової європейської людини;

- сучасними вимогами українського суспільства до системи освіти щодо підготовки соціально-професійної конкурентноздатної особистості та іншомовною освітою, яка певною мірою не відповідає окресленим завданням у поєднанні соціальної та професійної конкурентноспроможності;

- представленими вимогами в нормативних документах щодо якості іншомовної освіти студентів у системі вищої освіти та недостатнього використання в навчально-виховному процесі лінгвосоціокультурного потенціалу іншомовної освіти;

- необхідністю проектування змісту іншомовної освіти, орієнтованої на підготовку майбутнього педагога до ефективної взаємодії в умовах глобалізаційних перетворень та відсутності цілісної концепції іншомовної освіти в системі університетської підготовки;

- оновленням змісту навчального процесу в педагогічному університеті щодо навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та відсутності алгоритму організації процесу іншомовної освіти майбутніх педагогів в умовах університетської підготовки;

- необхідністю підготовки в системі освіти сучасного креативного педагога-дослідника, науковця, який своєю професійною діяльністю буде сприяти конкурентноспроможності України у світі та недостатнім володінням ним іноземною мовою;

– дослідженням становлення особистості майбутнього вчителя та необхідністю створення цілісної концепції іншомовної освіти, що розкриватиме її зміст, форми організації та сутнісні характеристики, що впливатимуть на формування майбутнього педагога-гуманіста в умовах педагогічного університету;

– удосконаленням освітніх технологій в педуніверситеті та відсутністю чіткого, системного технологічного забезпечення процесу організації іншомовної освіти студентів;

– необхідністю освіти й виховання сучасної гармонійної особистості майбутніх педагогів у парадигмі «діалогу культур» та нерозробленістю засобів втілення цих вимог у навчальній літературі;

– здійснення контролю над результатами цього процесу та відсутності критеріїв та показників щодо іншомовної підготовки студентів.

Усунення зазначених суперечностей вимагає переосмислення теоретико-методологічних засад та концептуально-методичних підходів до підготовки сучасного педагога, формування його професіоналізму відповідно до вимог особистісно розвивальної парадигми вищої професійної освіти засобами іншомовної освіти.

Провідна ідея концепції іншомовної освіти майбутнього вчителя полягає в розумінні її як багаторівневої системи, підсистемам якої властиві відносні самостійність, технологічність та ефективність залежно від об'єкта (напрямку іншомовної освіти) й суб'єкта (категорії студентів відповідної професійної галузі знань).

Зміст іншомовної освіти в системі професійної педагогічної підготовки повинен бути зорієнтованим на професійну мобільність і вимоги ринку праці (де глобалізація постає основою світових інтеграційних процесів), на структуру й характер сучасної професійної діяльності, що зумовлює необхідність поєднання вивчення загальноосвітніх і галузевих дисциплін з іноземною мовою за фахом.

Але водночас іншомовна освіта будучи засобом особистісного і професійного розвитку майбутніх педагогів, є модератором засвоєння загальнолюдських цінностей.

Іншомовна освіта майбутнього педагога визначатиметься нами як система змістово-теоретичного та організаційно-методичного забезпечення професійно-педагогічної діяльності з урахуванням *практичного, виховного, освітнього і розвивального аспектів*, спрямованих на функціонування особистості у глобальному людському співтоваристві.

Використання наукових принципів і підходів, що виходять із системної впорядкованості соціокультурних явищ, надає змогу прогностичного моделювання останніх та конструктивного управління ними в соціально-педагогічному, науково-методичному та організаційно-практичному аспектах. Іншомовну освіту студентів у педагогічному ВНЗ забезпечує організаційно-методична система, яка базується на інтегрованому підході, що передбачає вивчення як загальноосвітнього, психолого-педагогічного, спеціально-галузевого циклів, так і дисципліни «Іноземна мова», спеціально орієнтованої за професійним спрямуванням на всіх рівнях підготовки вчителя в умовах університетської освіти.

Іншомовна освіта фахівців у вищому педагогічному навчальному закладі має базуватися на особистісно-розвивальному, інноваційно-діяльнісному та цільовому підходах і враховувати специфіку майбутньої професійної педагогічної діяльності. Організаційно-методична система іншомовної освіти майбутнього вчителя має орієнтуватися на високий професіоналізм та формування внутрішньої потреби в неперервній освіті, що забезпечить конкурентоспроможність педагогічного фахівця на ринку освітніх послуг. Проектування алгоритму іншомовної освіти майбутнього педагога, вибір її цілей, змісту, технологій і організації, науково-методичне і

матеріально-технічне забезпечення здійснюється з урахуванням того, що іншомовна педагогічна освіта є своєрідною проекцією майбутньої професійної діяльності, спрямованої на навчально-виховний процес у певному навчальному закладі і має метою підготовку вітчизняної еліти, креативних особистостей високого рівня освіченості, інтелігентності, моралі і духовності, що забезпечується впровадженням української національної ідеї у процес іншомовної освіти (у зв'язку з викликами глобалізаційних перспектив), тому володіння іноземною мовою стає життєво необхідним чинником.

Отже, виявлена соціально-економічна, лінгвосоціокультурологічна та педагогічна значущість проблеми підготовки сучасного педагога, недостатній рівень її наукової розроблення та невизначеність шляхів розв'язання виявлених суперечностей системи професійного навчання студентів в умовах університетської підготовки, актуальність, теоретичне й практичне значення ефективної іншомовної освіти майбутніх педагогів і водночас відсутність цілісного дослідження проблеми іншомовної освіти майбутніх педагогів в умовах вищої освіти (на базі вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням) потребують подальшого комплексного дослідження.

Проте, зважаючи на дискусійність та різноплановість підходів щодо розгляду іншомовної освіти, зокрема, в умовах вищої школи, наш подальший науково-практичний пошук полягатиме в розробленні педагогічної концепції *іншомовної освіти* й алгоритму її дії в умовах університетської підготовки майбутніх педагогів; емпіричне підтвердження ефективності її технологічного забезпечення, виявлення основних тенденцій розвитку іншомовної освіти під впливом глобалізаційних перспектив.

Література

1. Педагогічна Конституція Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.argue.org/index.php/ru/hlavnaia/104-pedagogicheskaya-konstitutsiya-evropy/141-pedahohichna-konstytutsiia-uevropy-1> 2. Про Концепцію державної мовної політики / Указ Президента України № 161/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/10486.html> 3. Махінов В.М. Становлення мовної особистості в історії розвитку європейського соціокультурного освітнього простору : [монографія] / В. М. Махінов ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 427 с. 4. Петько Л. В. Впровадження української національної ідеї в процес іншомовної освіти майбутніх педагогів / Л. В. Петько // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис / засн. Інститут вищої освіти АПН України; голов. ред. В. П. Андрущенко. – Київ : Педагогічна преса, 2013. – №2. – С. 68–74.

УДК 37.015.31

Вікторія Полякова

ДИДАКТИЧНА АДАПТАЦІЯ ФОРМ, МЕТОДІВ, ПРИЙОМІВ І ЗАСОБІВ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПАРАДИГМІ УЧЕНЬ СТАРШОЇ ШКОЛИ – СТУДЕНТ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Полякова В. Я. Дидактична адаптація форм, методів, прийомів і засобів самостійної пізнавальної діяльності в парадигмі учень старшої школи – студент вищого навчального закладу.

У статті на ґрунті здійсненого психолого-педагогічного аналізу розглянуто дидактичну адаптацію форм, методів, прийомів і засобів самостійної пізнавальної діяльності в парадигмі учень старшої школи – студент вищого навчального закладу як одну з дидактичних умов організації самостійної навчальної діяльності учнів старшої школи.